

ISSN 2786-5649 (Print)
ISSN 2786-5657 (Online)

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

Заснований
у 2009 р.

Ампаро

Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія KB № 24762-14702 Р
від 25 березня 2021 р.

Адреса редакції:
Україна, 69063,
м. Запоріжжя,
вул. Олександрівська, 84, оф. 414

Телефон
для довідок:
+38 066 53 57 687

№ 3, 2022

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

DOI Ампаро
<https://doi.org/10.26661/2786-5649>
DOI № 3/2022
<https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-3>

Ампаро. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2022. № 3. 26 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet вченою радою ЗНУ (протокол засідання № 4 від 29.11.2022 р.)

На підставі Наказу Міністерства освіти та науки України № 409 від 17.03.2020 р. (Додаток 1) журнал внесений до переліку фахових видань категорії «Б» у галузі юридичних наук (081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність», 293 «Міжнародне право»).
До 25 березня 2021 р. журнал виходив під назвою «Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки».
У зв'язку зі зміною назви журналу було внесено відповідні зміни до Переліку наукових фахових видань України на підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 735 від 29.06.2021 р. (Додаток 3).

Науковий журнал «Ампаро» внесено до Міжнародної наукометричної бази даних «Index Copernicus International» (Польща) (з 1 січня 2015 р.).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Головний редактор	– Коломоєць Т.О., доктор юридичних наук, професор
Заступник головного редактора	– Колпаков В.К., доктор юридичних наук, професор
Відповідальний редактор	– Верлос Н.В., кандидат юридичних наук, доцент

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Биргеу М. М.	– доктор юридичних наук, професор (Республіка Молдова)
Болокан І. В.	– доктор юридичних наук, доцент
Бондар О. Г.	– доктор юридичних наук, професор
Ботнару С.	– доктор юридичних наук, доцент (Республіка Молдова)
Бринза С.	– професор, доктор хабіліт. (Республіка Молдова)
Віхляєв М. Ю.	– доктор юридичних наук, професор
Галіцина Н. В.	– доктор юридичних наук, професор
Діхтієвський П. В.	– доктор юридичних наук, професор
Дудоров О.С.	– доктор юридичних наук, професор
Ібрагімов С. І.	– доктор юридичних наук, професор (Республіка Таджикистан)
Курінний Є. В.	– доктор юридичних наук, професор
Кушнір С. М.	– доктор юридичних наук, професор
Стеценко С. Г.	– доктор юридичних наук, професор
Уільям Дж. Уоткінс	– доктор юридичних наук (Південна Кароліна, США)
Федчишин Д. В.	– доктор юридичних наук
Шарая А. А.	– доктор юридичних наук, доцент

ISSN 2786-5649 (Print)
ISSN 2786-5657 (Online)

© Запорізький національний університет, 2022

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Курінний Є. В.

*ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ*.....5

РОЗДІЛ ІІ. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

Піддубний Д. І.

*ЗАСАДИ МЕДІАЦІЇ: ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИЙ
ТА ПРИВАТНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ*.....12

РОЗДІЛ ІІІ. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Харитонов Р. Ф., Бабіч К. Ю.

*ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ НОВОЇ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІСЛЯ НАПАДУ РФ НА УКРАЇНУ*.....19

CONTENTS

SECTION I. THEORY AND HISTORY OF THE STATE AND LAW: HISTORY AND POLITICAL AND LEGAL DOCTRINES

Kurinnyi Ye. V.

PARTICULARITIES OF STATE POLICY ON VOLUNTEERING IN UKRAINE.....5

SECTION II. JUDICIAL SYSTEM; PROCURACY AND ADVOCACY

Piddubnyi D. I.

THE PRINCIPLES OF MEDIATION: PUBLIC LAW AND PRIVATE LAW ASPECT.....12

SECTION III. INTERNATIONAL LAW

Kharytonov R. F., Babich K. Y.

*PROSPECTS FOR THE CREATION OF A NEW SYSTEM OF COLLECTIVE SECURITY
AFTER THE ATTACK OF RUSSIA ON UKRAINE*.....19

РОЗДІЛ І. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-3-01>

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Курінний Є. В.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
Anastasiaeland@gmail.com*

Ключові слова: волонтерство, державна політика, суспільні потреби, особливий період, громадянське суспільство, контроль.

Набута практика волонтерства в Україні спонукає не тільки до її схвального оцінювання, а й критичного аналізу та складення своєчасних висновків, спрямованих на усунення існуючих недоліків та помилок, що мають відбуватися у контексті реалізації державної політики у цій сфері. Виходячи з позицій пріоритетності нормативно-правового забезпечення суспільних потреб пропонується наступне визначення державної політики у сфері волонтерства, як діяльності законодавчо визначених державних органів та їх посадових осіб, що спрямована на належне формування, нормативну фіксацію та своєчасну реалізацію об'єктивно існуючих різновидів (груп) суспільних потреб, безпосередньо пов'язаних з волонтерством, а саме: вимог до особи волонтера та волонтерської організації; фіксації їх правового статусу; визначення напрямків роботи; забезпечення соціального захисту та фінансової підтримки волонтерів; здійснення дієвого контролю; визначення випадків припинення функціонування (зокрема й з причин порушення принципів волонтерства). Наголошується, що головними особливостями, які впливають на характер і зміст державної політики у сфері волонтерської діяльності є: незавершеність процесів становлення в нашій країні інститутів громадянського суспільства та правової держави; наявність законодавчої невизначеності щодо владних структур, на які покладене завдання формування відповідної політики; домінування серед владних суб'єктів реалізації даної політики органів виконавчої влади вищого та центральних рівнів, з певним зниженням значення регіонального рівня виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; відсутність досвіду довготривалої практики волонтерської діяльності, що пояснюється відносно недавнім її поширенням в сучасній Україні (лише з початку 90-х років минулого століття); превалювання мілітарного формату волонтерства, що розпочалося з 2014 року і триває до тепер; домінування допомоги та сприяння волонтерству у змісті відповідної політики.

PARTICULARITIES OF STATE POLICY ON VOLUNTEERING IN UKRAINE

Kurinnyi Ye. V.

Doctor of Law, Professor,

Professor at the Department of Constitutional and Administrative Law

Zaporizhzhia National University

Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine

Anastasiaeland@gmail.com

Key words: *volunteering, state policy, public needs, special period, civil society, control.*

The new practice of volunteering in Ukraine encourages not only its favorable assessment but also critical analysis and drawing timely conclusions aimed at eliminating available shortcomings and errors which may occur in the context of implementing relevant state policy. From the priority perspective of statutory support of public needs, the following definition of state policy volunteering is proposed. It is an activity of legally defined state bodies and their officials focused on the proper formation, normative fixation, and timely implementation of objectively existing varieties (groups) of public needs directly related to volunteering, namely: requirements an volunteer and a volunteer organization; fixation of their legal status; determination of focus area; provision of social protection and financial support for volunteers; implementation of effective control; specification of cases of termination of business (in particular, due to the reasons of violation of the volunteering principles). It is stressed that main features affecting the nature and content of state policy on volunteering are as follows: incomplete processes of establishing institutions of civil society and the rule of law in our country; legislative uncertainty regarding government bodies entrusted with drafting the relevant policy; the dominance of the executive power authorities of the higher and central levels among the power entities vested with the implementation of the relevant policy with a certain decrease in the importance of regional executive and local self-government bodies; a lack of long-term experience in volunteering, which is explained by its relatively recent spread in modern Ukraine (since the beginning of the 90s of the last century); the prevalence of the military format of volunteering, which has began in 2014 and continues until now; predominance of assistance and promotion of volunteering in the content of the relevant policy.

Постановка проблеми. Волонтерство є достатньо поширеним явищем у значній кількості країн світу, особливо воно розвинуто у визнаних демократіях, ключовими ознаками яких є наявність переважної більшості самодостатніх, позитивно реалізованих громадян, численна і розгалужена система інститутів громадянського суспільства та у значній мірі підконтрольна народу правова держава.

Як суспільний рух волонтерство виникло на Заході, а першими волонтерами були самаритяни, які надавали допомогу усім, хто її потребував. Більш впевнено можна говорити про виникнення феномена волонтерства вже з середини XIX століття. 1859 рік вважається роком виникнення волонтерського руху у світі. Саме в цей період Анрі Дюран, відомий французький письменник-журналіст, вражений наслідками кривавої

битви при Сольферіно, запропонував створити Червоний Хрест – організацію, яка б працювала на волонтерських засадах і надавала першу медичну допомогу полоненим та пораненим. Принципами, сформульованими Анрі Дюраном, керуються волонтерські організації усього світу.

Деякі дослідники виокремлюють XX ст. як головну віху в розвитку волонтерського руху. У Європі після закінчення Першої світової війни з'явилися люди, готові надавати допомогу постраждалим у війні. Саме в цей час були створені перші волонтерські організації. Було засновано Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (CCIVS) під егідою ЮНЕСКО зі штаб-квартирою у Парижі. Волонтер (від лат. „voluntarius” – воля, бажання, від англ. „voluntary” – добровільний, доброволець, йти добровільно) – це особа, яка за власним бажан-

ням допомагає іншим. У багатьох словниках термін „волонтер” часто трактується як „особа, яка добровільно поступила на військову службу”. Нині у більшості країн, волонтерство майже не пов’язане із військовою службою. Воно розвивається, орієнтуючись на надання допомоги усім, хто її потребує.

У світовій практиці найголовнішою ознакою волонтерства є те, що волонтер частину свого вільного (особистого) часу, сил, енергії, знань, досвіду добровільно (без примусу та вказівок „згори”) витрачає на здійснення діяльності, яка є корисною людям і суспільству загалом.

Міжнародною експертною групою з питань волонтерства та соціального розвитку в 1999 році були визначені три характерні особливості волонтерської діяльності: діяльність має бути неприбутковою; діяльність повинна бути добровільною, згідно з особистою волею індивідуума; діяльність повинна бути корисною кому-небудь, не тільки волонтеру, або суспільству загалом. У межах цієї концепції експерти визначили чотири типи волонтерської діяльності, а саме: взаємодопомога та самодопомога; філантропія та послуги іншим людям; участь або громадянський обов’язок; рекламно-пропагандистська діяльність або проведення кампаній.

Історія волонтерства в Україні нараховує понад сто років. Першими вітчизняними волонтерами можна вважати представників Червоного Хреста, який організовував добровільний запис у сестри милосердя для роботи в шпиталях та лікарнях для бідних.

Волонтерство – це фундамент громадянського суспільства. Без участі волонтерів важко уявити громадські організації й благодійність взагалі, без них унеможлиблюється якісний суспільний контроль за діями влади та бізнесу.

У незалежній Україні розвиток волонтерського руху датується початком 90-х років XX ст., коли було створено службу під назвою „Телефон Довіри”, де працювали волонтери (добровільний Телефон Довіри в Одесі) [1].

Початком ознайомлення широкого українського загалу з практикою волонтерства можна вважати Євро-2012 – чемпіонат Європи з футболу, матчі якого відбувалися в Україні та Польщі. Буквально через два роки, в наслідок початку першого етапу російської агресії, в нашій державі почав поширюватися потужний волонтерський рух на Сході країни, який після певного спаду у період 2017-2021 рр., набуває ще більшої сили з початку повномасштабної агресії рф 24 лютого 2022 року.

Не дивлячись на беззаперечну суспільну користь волонтерського руху, в умовах війни інколи на ґрунті посиленого контролю з боку

влади виникають випадки “непорозуміння” між окремими чиновниками та волонтерами. Або навпаки – під прикриттям волонтерської діяльності можна спостерігати скоєння примітивних шахрайських обробок та звичайних злочинів – від закупівлі за завищеними у рази цінами продуктів для бійців, які перебувають на фронті до продажу автомобілів, які були отримані у якості гуманітарної допомоги.

За інформацією очільника Нацполіції України Ігора Клименка: “На жаль, авторитет волонтерів використовують шахраї, які привласнюють благодійні внески чи розпродують гуманітарну допомогу. З початку повномасштабного вторгнення рф в Україну Національна поліція України зареєструвала 404 таких випадки, 79 осіб вже отримали підозри в межах цих кримінальних проваджень” [2].

Подібні прикри випадки можна спостерігати не тільки з приводу відсутності сумніння та моральної стійкості перед спокусами легкої наживи в окремих осіб, а здебільшого внаслідок явних недоліків та прогалин у чинному законодавстві, що регулює відносини волонтерського руху та складається переважно з адміністративно-правових норм.

Накопичений за останні вісім років досвід вітчизняного волонтерства, без зайвих заперечень можна вважати унікальним, йому фактично вже “заброньовано” гідне місце на сторінках історії відповідного світового руху. І щоб цей досвід мав менше темних відтінків, потрібно вживати вчасних та дієвих запобіжних заходів щодо нормативно-правового вдосконалення волонтерської діяльності в Україні, що мають відбуватися у контексті реалізації державної політики у цій сфері.

Проблеми волонтерства не так давно стали предметом наукових пошуків вітчизняних учених-адміністративістів, зокрема можна відмітити відповідні дослідження Сидоренка К.О., Сірко В.С., Вашкович В.В.. Науково-теоретичною основою для подальшого вивчення цієї важливої проблеми, можуть слугувати праці таких відомих учених як: В.Б. Авер’янов, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, В.М. Гаращук, Р.А. Калюжний, Т.О. Коломєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, В.Я. Настюк, О.І. Харитовнова та ін.

Набута практика волонтерства в Україні спонукає не тільки до її схвального оцінювання, а й критичного аналізу та складення своєчасних висновків, спрямованих на усунення існуючих недоліків та помилок, тому розгляд питань особливості державної політики у сфері волонтерської діяльності в Україні є метою даної роботи.

На початку викладення основного матеріалу, необхідного зазначити, що цільовим нормативним актом, положення якого регулюють відно-

сини волонтерства є Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI “Про волонтерську діяльність” (далі Закон).

Згідно ст. 1 Закону, волонтерська діяльність - добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги.

Волонтерська допомога - роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами. Волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності. Безоплатне виконання робіт або надання послуг особами, що здійснюється на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин, не є волонтерською діяльністю.

Волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості.

Волонтерська діяльність здійснюється за 15-ми основними напрямками, серед яких найбільш актуальними в умовах особливого періоду є: надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, одинокими, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги; надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану...; надання волонтерської допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів; надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру; надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану...; надання волонтерської допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації; надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, а також для післявоєнного відновлення і розвитку України; надання волонтерської допомоги особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, збройною агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України.

Волонтерська допомога за зазначеними напрямками може здійснюватися в онлайн-режимі за допомогою мережі Інтернет та інших телекомунікаційних мереж.

Державна політика у сфері волонтерства полягає у тому, що вона в особі її органів та посадових осіб підтримує громадську ініціативу щодо провадження волонтерської діяльності, гарантує і забезпечує захист передбачених Конституцією України та законами прав, свобод і законних інтересів волонтерів, отримувачів волонтерської допомоги, організацій та установ, що залучають до своєї діяльності волонтерів.

Органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові особи забезпечують сприятливі умови для здійснення волонтерської діяльності, підвищення суспільного престижу такої діяльності та створення передумов для її розвитку, підтримки та заохочення діяльності волонтерів в Україні.

Державна підтримка волонтерської діяльності може здійснюватися шляхом: надання правової, організаційної, методичної, інформаційної допомоги волонтерам, організаціям та установам, що залучають волонтерів до провадження волонтерської діяльності на території України; розроблення та імплементації загальнодержавних цільових програм з підтримки розвитку волонтерства; надання інших видів державної підтримки відповідно до законодавства (ч. 4 ст. 1 Закону).

У відповідності до ст. 3 Закону, реалізація державної політики у сфері волонтерської діяльності здійснюється Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності, іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах своїх повноважень.

Кабінет Міністрів України: забезпечує здійснення єдиної державної політики у сфері волонтерської діяльності; розробляє державні цільові програми у сфері волонтерської діяльності; спрямовує і координує роботу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності, та інших органів виконавчої влади щодо реалізації державної політики та державних цільових програм у сфері волонтерської діяльності.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності: забезпечує реалізацію державної політики у сфері волонтерської діяльності; вживає інших заходів для розвитку та популяризації волонтерської діяльності; сприяє поширенню інформації про волонтерську діяльність; сприяє громадським об'єднанням та благодійним організаціям у їхній діяльності, спрямованій на розвиток

волонтерської діяльності; поширює інформацію про стан реалізації галузевих та регіональних програм сприяння та підтримки волонтерської діяльності; оприлюднює на своєму веб-сайті наявну інформацію про організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, зокрема, інформацію про організації та установи, що залучають іноземців та осіб без громадянства для провадження волонтерської діяльності на території України, протягом трьох робочих днів з дня отримання відповідної інформації; сприяє здійсненню міжнародного співробітництва з питань волонтерської діяльності, узагальнює і поширює практику роботи у цій сфері.

Постановою Кабінету Міністрів України від 26.08.2020 № 783 „Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України” (далі – Постанова) створено Національну соціальну сервісну службу України. Нацсоцслужба, відповідно до Положення, затвердженого Постановою, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики і який реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення з питань, зокрема, волонтерської діяльності.

Також зазначеною Постановою урядом було затверджено Положення про Національну соціальну сервісну службу України (далі – Служба).

Серед основних завдань Служби зафіксовано реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення з питань волонтерської діяльності. Під час цього Служба вживає заходів для розвитку та популяризації волонтерської діяльності; сприяє поширенню інформації про волонтерську діяльність; поширює інформацію про стан виконання галузевих і регіональних програм сприяння волонтерській діяльності та її підтримки; оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті наявну інформацію про організації та установи, що залучають для провадження своєї діяльності волонтерів, зокрема тих, які залучають іноземців та осіб без громадянства для провадження волонтерської діяльності на території України; сприяє громадським об'єднанням та благодійним організаціям у забезпеченні волонтерської діяльності; сприяє підтримці та розвитку міжнародного співробітництва з питань волонтерської діяльності, узагальнює і поширює практику роботи у відповідній сфері.

Як бачимо, засадничими началами державної політики у сфері волонтерства є підтримка та сприяння організації та здійсненню волонтерської діяльності.

Виходячи з позицій пріоритетності нормативно-правового забезпечення суспільних потреб пропонується визначення **державної політики**

у сфері волонтерства як діяльності законодавчо визначених державних органів та їх посадових осіб, що спрямована на належне формування, нормативну фіксацію та своєчасну реалізацію об'єктивно існуючих різновидів (груп) суспільних потреб, безпосередньо пов'язаних з волонтерством, а саме: вимог до особи волонтера та волонтерської організації; фіксації їх правового статусу; визначення напрямків роботи; забезпечення соціального захисту та фінансової підтримки волонтерів; здійснення дієвого контролю; визначення випадків припинення функціонування (зокрема й з причин порушення принципів волонтерства).

Волонтерство в Україні як важливе соціальне явище не тільки характеризується своїми здобутками, а тривалий час пов'язується з існуванням низки нерозв'язаних проблем, що тривають не один рік. Так, деяка частина волонтерів перетворилась на професійних “діставал”, які за комісійну винагороду знаходять різне військове обладнання. Інші почали виступати як посередники між тими, хто надає пожертви для військових, і армійськими підрозділами. Вони приймають кошти через свої організації та фонди, нараховуючи з них собі і зарплату і гроші на відрядження. Ще однією проблемою є політизація волонтерства. За даними опитування Центру Разумкова (дослідження проводилось в квітні 2017 року), серед державних та суспільних інституцій найбільшою довірою громадян у той час користувалися волонтерські організації (ім довіряли 66 % опитаних). Далі йдуть Церква (63,3 %), Збройні Сили України (55,9 %), Нацгвардія (49 %). Для порівняння: президенту довіряли 22 % українців, уряду – 12,8, Верховній Раді – 9 %.

Волонтери у той час мали величезний вплив на громадську думку і українське суспільство в цілому. Але вони, насамперед, повинні формувати і розвивати активне та свідоме громадянське суспільство в нашій країні, контролювати владу і її державні інститути, покращувати їх, а не прикривати своїм статусом сумнівні корупційно-олігархічні політичні клани. Ще в 2016 році у волонтерському русі почало накопичуватись розчарування у сенсі своєї роботи. Згадаймо, з яким обуренням сприймали волонтери випадки, коли на базарах і в Інтернеті пропонувались для продажу сухі пайки, військове взуття та одяг. Також, ними розповідалось про десятки фактів безгосподарності – дорога термобілізна, привезена солдатам, не пралась, а викидалась; сотні буржуйок розкидані в тилу, а на передовій їх не вистачає; по всім питанням бійці звикли звертатись не з рапортом до свого керівництва, а до волонтерів. Навіть коли зарплату на передовій підняли до 7-10 тисяч гривень, прохань привезти рукавиці чи цигарки менше не стало. Тому багато активних волонтерів

казали, що просто втомились, емоційно вигоріли і не мають бажання і далі цим займатись [3].

Переважає більшість наведених вище проблем залишається не вирішеними й у теперішній час, через п'ять років в умовах війни, яка після 24 лютого 2022 року (враховуючи періодичні ракетні удари та сотні тисяч внутрішньо переміщених осіб) поширилася на усю територію України. Також, під прикриттям волонтерської діяльності інколи скоюються нові неподобства, зокрема підроблюють документи і стають "псевдоволонтерами". Наприклад, 29-річний син одного проросійського діяча у березні отримав тимчасовий дозвіл на виїзд з України як волонтер за підробленими документами. ЗМІ дізналися, що він виїхав завдяки дозволу, який надала Львівська військова адміністрація на підставі відповідного звернення від ГО "Народна самооборона".

Проте, як виявилось, документ був підробкою – на ньому була фейкова емблема, назва та печатка без ЄДРПОУ. Станом на 29 листопада він досі "волонтерить" за кордоном [4].

На виклики сьогодення мають вчасно реагувати як громадяни, так й суспільство і держава. Так, з 24 лютого до 30 червня 2022 року в Україні зареєстрували 4365 організацій громадянського суспільства. Таку інформацію Центр демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) отримав від Міністерства юстиції України.

Серед зареєстрованих – 3364 благодійні та 1001 громадська організація. Деякі з них є новими, інші – раніше працювали неформально, а зараз отримали офіційний статус. Ці цифри значно перевищують торішні показники. Для прикладу, за весь 2021 рік у країні з'явилися 792 нові благодійні організації. А за трохи більше як 4 місяці 2022-го – у понад 4 рази більше.

Діяльність волонтерів у співпраці з офіційно зареєстрованою неприбутковою організацією – це правильний формат співпраці й організації волонтерства. Водночас офіційна реєстрація організації є лише одним із кроків. Наразі, волонтери, які допомагають військовим, медикам, переселенцям та іншим українцям долати труднощі, до недавнього часу були неналежним чином захищені від ризиків війни [5].

Прикладом своєчасних змін до законодавства у межах державної політики сприяння волонтерству в Україні, можуть слугувати ухвалені 15 серпня 2022 року два закони.

Перший – "Про внесення змін до Закону України "Про волонтерську діяльність" щодо підтримки волонтерської діяльності (Закон № 2519-IX від 15 серпня 2022 року) передбачає: розширення напрямів волонтерської діяльності; поширення норм ст. 6 Закону, яка визначає розмір та порядок виплати одноразової грошової допомоги у разі

загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва) на волонтерів, що здійснюють діяльність з протидії збройній агресії РФ на всій території України та окремих її місцевостях (урахуванням умов правового режиму воєнного стану); забезпечення можливості для розробки та імплементації загальнодержавних цільових програм з підтримки розвитку волонтерства та інших заходів з метою підтримки волонтерської діяльності в Україні.

Другим Законом № 2520-IX від 15 серпня 2022 року внесені зміни до Податкового кодексу щодо волонтерської діяльності та діяльності неприбуткових установ та організацій в умовах збройної агресії РФ проти України, зокрема: виключення з оподаткованого доходу волонтера доходів у вигляді витрат неприбуткової організації на проведення медичного огляду та вакцинації волонтера тощо; визначення неоподатковуваними витрати неприбуткової організації на відрядження волонтера (на проїзд, оплату вартості проживання, витрат на харчування оплату телефонних розмов, оформлення закордонних паспортів, дозволів на в'їзд, обов'язкове страхування, інші документально оформлені витрати); визначення такими, що не включаються громадськими та благодійними організаціями до розрахунку суми для реєстрації платником ПДВ операцій з ввезення гуманітарної допомоги.

Іншими загальними суспільними потребами у сфері волонтерства, які потребують свого втілення у життя є збільшення терміну безвізового перебування волонтерів-іноземців на території України до 180 діб, посилення вимог до особи волонтера (особливо яка допомагає ЗСУ) та дотримання принципу розумної достатності під час реалізації контрольних функцій у вказаній сфері з боку відповідних органів виконавчої влади.

На підставі викладеного можна **констатувати**, що головними особливостями, які впливають на характер і зміст державної політики української держави у сфері волонтерської діяльності є: незавершеність процесів становлення в нашій країні інститутів громадянського суспільства та правової держави; наявність законодавчої невизначеності щодо владних структур на які покладене завдання формування відповідної політики; домінування серед владних суб'єктів реалізації даної політики органів виконавчої влади вищого та центральних рівнів з певним зниженням значення регіонального рівня виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; відсутність досвіду довготривалої практики волонтерської діяльності, що пояснюється відносно недавнім її поширенням в сучасній Україні (лише з початку 90-х років минулого століття); превалювання мілітарного формату волонтерства, що розпочалося

з 2014 року і триває до тепер; домінування допомоги та сприяння волонтерству у змісті відповідної політики.

Крім того, якість державної політики у сфері волонтерської діяльності залежить від повного та своєчасного втілення у життя (за допомогою законотворчості) об'єктивно існуючих груп

суспільних потреб у цій сфері, недопущення підміни волонтерством окремих функцій держави (особливо це стосується матеріально-технічного постачання до ЗСУ) та забезпечення безальтернативності дії таких засад волонтерства як добровільність, соціальна спрямованість, неприбутковість та корисність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія волонтерського руху. <https://smaidan.jimdofree.com/про-нас/робота-волонтера/історія-волонтерства/>
2. Ігор Клименко. Поліція оголосила 79 підозр за фактами продажу гумдопомогами псевдоваолонерами. 10 вересня 2022. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3568616-policia-ogolosila-79-pidozr-za-faktami-prodazu-gumdopomogi-psevdovolonterami-klimenko.html>
3. Михайло Матяш. Українське волонтерство – явище унікальне, але не без проблем. 13 листопада 2017. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2342731-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-ale-ne-bez-problem.html>
4. Роман Петренко. Син Портнова виїхав з України за підробленими документами – ЗМІ. 29 листопада 2022. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/11/29/7378536>
5. За час повномасштабної війни в Україні з'явилося 4365 громадських та благодійних організацій. 21 липня 2022. <https://cedem.org.ua/direction-gromadyanske-suspilstvo/iniatyva-sektoralnoyi-pidtrymky/>

REFERENCES

1. Istoriiia volonterskoho rukhu [The history of the volunteer movement]. Retrieved from: <https://smaidan.jimdofree.com/про-нас/робота-волонтера/історія-волонтерства/>
2. Ihor Klymenko. Politsiia oholosyla 79 pidozr za faktamy prodazhu humdopomohamy psevdovaoloneramy. 10 veresnia 2022 [The police announced 79 suspicions based on the facts of the sale of gum aids by pseudo-volunteers. September 10, 2022]. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3568616-policia-ogolosila-79-pidozr-za-faktami-prodazu-gumdopomogi-psevdovolonterami-klimenko.html>
3. Mykhailo Matyash. Ukrainske volonterstvo – yavyshche unikalne, ale ne bez problem. 13 lystopada 2017 [Ukrainian volunteering is a unique phenomenon, but not without problems. November 13, 2017]. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2342731-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-ale-ne-bez-problem.html>
4. Roman Petrenko. Syn Portnova vyikhav z Ukrainy za pidroblenymy dokumentamy – ZMI. 29 lystopada 2022 [Portnov's son left Ukraine with forged documents - mass media. November 29, 2022]. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/11/29/7378536>
5. Za chas povnomasshtabnoi viiny v Ukraini ziavylosia 4365 hromadskykh ta blahodiinykh orhanizatsii. 21 lypnia 2022 [During the full-scale war, 4,365 public and charitable organizations appeared in Ukraine. July 21, 2022]. Retrieved from: <https://cedem.org.ua/direction-gromadyanske-suspilstvo/iniatyva-sektoralnoyi-pidtrymky/>

РОЗДІЛ II. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.91

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-3-02>

ЗАСАДИ МЕДІАЦІЇ: ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИЙ ТА ПРИВАТНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Піддубний Д. І.*старший викладач кафедри правознавства та фінансів**Полтавський інститут економіки і права**Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»**вул. Монастирська, 8, Полтава, Україна**orcid.org/0000-0002-1460-6180**dpiddubnyi@gmail.com*

Ключові слова: *медіація, засади медіації, медіація у публічному праві, медіація у приватному праві, юрисдикційні та неюрисдикційні методи вирішення спорів.*

У статті автором розглянуто питання засад медіації в Україні з точки зору витоків вітчизняної правової системи та у перспективі наближення законодавства до *Acquis communautaire* Європейського Союзу. Доводиться думка, що неюрисдикційні способи вирішення спорів, зокрема медіація, що являє собою сучасний соціальний та правовий інститут, можуть частково нівелювати хиби української системи правосуддя, що викликані як історичними проблемами так і збройною агресією. У статті акцентується увага на необхідності фундаментального дослідження засад, як основи будь-якої правового механізму. Наводиться перелік вітчизняних та зарубіжних авторів, які досліджували питання засад медіації в своїх наукових працях. Автор здійснює аналіз останніх досліджень і публікацій щодо засад медіації, і доходить висновку, що ці роботи акцентують свою увагу на принципах через особливості самої процедури. Пропонується дослідити тяжіння української системи права до романо-германської правової сім'ї та, як наслідок, характерний поділ на приватно-правову та публічно-правову підсистеми. Незважаючи на різні підходи у науковій спільноті до поділу приватне та публічне право, виявлення тенденцій їх до дуалізму та взаємодії, робиться висновок, що згаданий розподіл впливає на різні сфери юридичної практики: нормотворчості, тлумаченні правових норм та правозастосуванні. У статті автор зазначає, що обидві підсистеми зараз базуються на засадах демократії, верховенства права та гуманізму. Водночас одні і ті самі загальноправові засади, що є спільними як для приватного так і для публічного права мають різне змістовне наповнення у кожній підсистемі. Окремо у статті піднімається питання щодо принципів проведення медіації, що згадуються у профільному законі, а також відсутності закріплення загальноправових засад на яких базується цей правовий інститут. Наводиться досвід включення засад медіації у різних галузях права, що містяться у Рекомендаціях Ради Європи, як актах, що значною мірою впливає на національне законодавство європейських країн. Відмічається підвищену увагу та закріплення засад медіації у публічних-правових галузях, у порівнянні з приватно-правовими. Як висновок автор висловлює думку щодо доцільності закріплення у Законі України “Про медіацію” загальноправових принципів, що притаманні всій правовій системі: верховенство

права, рівність, справедливість, можливість оскарження рішень медіації в судовому порядку. Окремо наголошується на необхідності подальшого детального дослідження загальноправових, міжгалузевих та галузевих принципів медіації для ефективної інтеграції цього соціального інституту в процесуальні галузі та усю правову систему України.

THE PRINCIPLES OF MEDIATION: PUBLIC LAW AND PRIVATE LAW ASPECT

Piddubnyi D. I.

Senior Lecturer at the Department of Law and Finance

Poltava Institute of Economics and Law

Open International University of Human Development "Ukraine"

Monastyrskaya str., 8, Poltava, Ukraine

orcid.org/0000-0002-1460-6180

dpiddubnyi@gmail.com

Key words: *mediation, principles of mediation, mediation in public law, mediation in private law, jurisdictional and non-jurisdictional methods of dispute resolution.*

In the article, the author considered the issue of the principles of mediation in Ukraine from the point of view of the origins of the domestic legal system and the perspective of bringing the legislation closer to the *Acquis communautaire* of the European Union. It is argued that non-jurisdictional methods of dispute resolution, in particular mediation, which is a modern social and legal institution, can partially eliminate the flaws of the Ukrainian justice system, which are caused by both historical problems and armed aggression. The article emphasizes the need for a fundamental study of the foundations, as the basis of any legal mechanism. A list of domestic and foreign authors who researched the issue of the foundations of mediation in their scientific works is given. The author analyzes the latest research and publications on the principles of mediation and concludes that these works emphasize the principles due to the peculiarities of the procedure itself. It is proposed to investigate the attraction of the Ukrainian legal system to the Romano-Germanic legal family and, as a result, the characteristic division into private-law and public-law subsystems. Despite the different approaches in the scientific community to the division of private and public law, and the identification of their tendencies towards dualism and interaction, it is concluded that the mentioned division affects different areas of legal practice: rule-making, interpretation of legal norms, and law enforcement. In the article, the author notes that both subsystems are now based on the principles of democracy, the rule of law, and humanism. At the same time, the same principles of general law, which are common to both private and public law, have different content in each subsystem. Separately, the article raises the question of the principles of mediation, which are mentioned in the relevant law, as well as the lack of consolidation of general legal principles on which this legal institution is based. The experience of including the principles of mediation in various fields of law, contained in the Recommendations of the Council of Europe, as acts that significantly affect the national legislation of European countries, is presented. Increased attention and consolidation of the principles of mediation in public-law sectors, compared to private-law sectors, is noted. In conclusion, the author expresses his opinion on the expediency of enshrining in the Law of Ukraine "On Mediation" general legal principles inherent in the entire legal system: the rule of law, equality, justice, and the possibility of challenging mediation decisions in court. The need for further detailed research of the general legal, inter-branch, and sectoral principles of mediation for the effective integration of this social institution into procedural branches and the entire legal system of Ukraine is emphasized separately.

Вступ. Сьогодні ми перебуваємо на одному із найважливіших етапів соціального та правового розвитку незалежної Української держави – в умовах воєнного стану, введеного внаслідок збройної агресії з боку російської федерації. Особливо гостро в цей час постає потреба в одночасному реформуванні системи судоустрою та здійсненні правосуддя в Україні при значних соціальних змінах.

Розвиток державності України спрямований на європейську спільноту, подальшу гармонізацію та імплементацію європейських інститутів у вітчизняну правову систему. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський парламент ратифікували Угоду про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, а 23 червня 2022 року, лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. Наша країна, відповідно до взятих правових зобов'язань, прагне зміцнення поваги до демократичних принципів, верховенства права та доброго врядування; забезпечує стабільність і дієвість демократичних інституцій; гарантує права людини і основоположні свободи, а також дбає про зміцнення судової влади та підвищення її ефективності. Водночас Європейський Союз та зобов'язався підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС [1].

Беручи до уваги історичні та поточні причини проблем судоустрою та правосуддя, а також обраний європейський шлях, розвиток альтернативних, тобто позасудових, способів вирішення спорів є нагальною потребою. Під альтернативним вирішенням спорів, як правило, розуміється взаємодія прийомів (технік) та методів, за допомогою яких сторони спору досягають згоди та укладають взаємовигідний для них правочин без звернення до суду. Тобто альтернативні процедури вирішення спору (*alternative dispute resolution*), якщо це не суперечить Конституції та закону України, можуть замінити процедуру вирішення спору в суді, не потребують значних фінансових та організаційних витрат сторін та інших учасників спору тощо [2, с. 14]. Якщо деякі позасудові способи вирішення спорів були закріплені в українському законодавстві достатньо давно, то фактичне функціонування медіації, як соціального інституту логічно завершилось прийняттям відповідного закону у 2021 році. Демократичний шлях розвитку, більше ніж сорокарічний досвід промування альтернативних методів вирі-

шення юридичних спорів на рівні Ради Європи та історичні витоки вітчизняної системи права з романо-германської правової сім'ї вимагають теоретичного дослідження медіації для її ефективного застосування.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Детальний аналіз соціального та правового інституту доцільно починати із вивчення його принципів. Дослідження засад медіації можна знайти у працях Ю. Д. Притики, О.С. Можайкіна, Г.О. Огренчук, О.О. Кармази, В.В. Рєзнікова, Н.А. Мазаракі, Б. Майерсона, С. Купера, Шахли Ф. Алі та інших науковців.

Засади медіації в сучасних наукових працях найчастіше досліджуються та констатуються через призму процедури її проведення. Дослідники детально розглядають насамперед добровільність, конфіденційність, рівність сторін, а також нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора як основні принципи медіації. Проводиться аналіз правової природи принципів медіації, з'ясовуються їх зміст та наводиться визначення принципів як вихідних і визначальних правових ідей, положень та засад, які становлять процедурне та організаційне підґрунтя здійснення процедури медіації [3, с. 92]. Інша група праць присвячена взаємозв'язку медіації з процесуальними галузями права та взаємовплив принципів медіації на ці галузі [4, с. 14].

Разом з тим погляд на принципи медіації з точки зору витоків правової системи України потребує детальнішого вивчення. Гармонізація вітчизняного законодавства з правовою системою Європейського Союзу дає змогу критично проаналізувати нинішній стан та спрогнозувати подальший розвиток правового інституту медіації через призму її засад.

Виклад основного матеріалу. Традиційно, принципи права поділяють на: загальноправові, міжгалузеві та галузеві. Особливістю медіації є можливість застосування цього соціального та правового інституту до широкого кола суспільних відносин. Водночас загальні принципи такого засосування підлягають детальному дослідженню, з огляду на специфіку правового регулювання. Стрімка зміна суспільних відносин, розвиток громадянського суспільства та прав людини, зменшення ролі держави у житті громадян, адаптація нашої правової системи до законодавства Європейського союзу викликають проблему співвідношення, взаємозалежності та розмежування приватного та публічного права в Україні та вплив на засади медіації.

Поділ права на приватне і публічне має давню історію, а його витоки починаються ще з часів Стародавнього Риму. Класичне розмежування публічного і приватного права запропоноване

Ульпіаном, який визначив, що “публічне право стосується стану римської держави; приватне право – користі окремих осіб” [5, с. 14]. Таке розуміння було незмінним протягом століть. Публічне і приватне право традиційно вважають наскрізними лініями правового розвитку романо-германської правової сім’ї. Сьогодні правові системи багатьох європейських країн ґрунтуються на принципі поділу права на приватне і публічне. Сутність цього поділу полягає, що в кожній системі права є норми, які покликані забезпечувати загальнозначущі публічні інтереси, тобто інтереси суспільства, держави в цілому, а є норми, які захищають інтереси окремих осіб [6, с. 77-78].

У країнах загального права відсутній його поділ на звичні для вітчизняного юриста галузі: цивільне, трудове, адміністративне, кримінальне тощо. Норми, які в інших країнах зазвичай належать до сфери цивільного права, утворюють тут самостійні розділи, такі, наприклад, як договірне право, деліктне право, право власності тощо [7, с. 27].

У науковій також наводиться думка, що деякі прихильники господарського права вважають поділ права на публічне і приватне (в будь-якому разі, у сфері підприємництва) явищем, що віджило себе [7, с. 29].

Незважаючи на різні підходи, переважає точка зору, що сучасна вітчизняна правова система має більшість ознак, властивих романо-германському праву та містить традиційний поділ на публічне та приватне право.

Окрім теоретичної цінності цей принцип поділу впливає на різні сфери юридичної практики. Це знаходить своє відображення у нормотворчості, тлумаченні правових норм та правозастосуванні.

Розділити право України на дві частини – публічне право і приватне складно, перш за все, на практично-прикладному рівні права України право з низки причин. Так, на теоретичному рівні існує багато концепцій і підходів щодо визначення змісту та співвідношення публічного і приватного права, а на практично-прикладному рівні використовується поділ права на галузі, оскільки він зручніший і для праворозуміння, і для систематизації законодавства, і для використання в правозастосовній діяльності [8, с. 58-59].

Незважаючи на проблеми у практичному поділі, науковці відмічають постійну синергію в середині системі права. У загальній теорії права іноді виділяють такі три основні напрями взаємодії підсистем публічного та приватного права: 1) проникнення принципів, методів та інститутів публічного права у галузі приватного права; 2) проникнення принципів, методів та інститутів

приватного права у галузі публічного права; 3) формування комплексних (змішаних, гібридних) галузей та інститутів права [9, с. 71-72].

Також відмічають постійний динамізм і взаємопроникнення публічного та приватного права, що проявляється у дуалізмі права [7, с. 29]. Дуалізм – філософська теорія, що допускає в будь-якій галузі два незалежних і невідпорядкованих одне одному початків [6, с. 79]. Цей дуалізм насамперед проявляється в різних сферах та методах регулювання суспільних відносин, а також викликає наявність їх різних засад.

Поділ вітчизняної системи права на дві підсистеми публічного і приватного є наслідком тяжіння до романо-германської сім’ї. Розбіжності у сферах, методах та засадах цих підсистем є концептуальними. Водночас сьогодні доцільно наголосити на зближенні приватного і публічного права на новій гуманістичній основі. Такою основою є ідеї первинності прав і свобод людини і громадянина, розумного балансу інтересів особи і суспільства, неприпустимості свавільного державного втручання. Загальнолюдські та демократичні засади, що знаходять свій прояв у загальноправових принципах верховенства права, пропорційності, справедливості, рівності, які поширюють свою дію на сферу як публічного, так і приватного права. Проте ця єдність не виключає особливостей застосування цих загальноправових принципів у кожній сфері [5, с. 14].

Медіація як соціальний інститут має універсальний характер і може засосовуватись у різних правовідносинах. Ця загальність неюрисдикційного методу вирішення різноманітних спорів повинна була б знайти своє відображення у відповідних принципах. Закон України № 1875-IX 16 листопада 2021 року “Про медіацію”, що набрав чинності 15 грудня 2021 року не містить відповідних загальноправових засад медіації. Зокрема, у статтях 4 – 8 проекту врегульовані лише принципи медіації. Незважаючи на відповідні зауваження та пропозиції Головного юридичного управління Верховної Ради України до проекту Закону України “Про медіацію”, що згодом став Законом № 1875-IX, законодавець залишив питання засад поза увагою [10].

Так, стаття 4 Закону визначає, що медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації [11].

Цікаво виглядає європейський досвід. Засади проведення медіації як альтернативи судовому розгляду найчастіше прямо закріплюються в нормативно-правових актах. Основними юридичними інструментами, якими послуговується Рада

Європи, є рекомендації. Рекомендації видаються Комітетом Міністрів Ради Європи і не мають формальної зобов'язуючої сили, а становлять джерела права типу *soft law*. Незважаючи на, це рекомендації на практиці мають значний вплив як на створення, так і на застосування національного права. Рекомендаційні приписи, однак, не є підставою позовів (*cause of action*) громадян країн-учасниць Ради Європи, а також безпосередньо не накладають на них ніяких прав та обов'язків [12, с. 23].

Якщо проаналізувати Рекомендацію Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах, то можна констатувати, що підхід є схожим з українським законодавцем, а основними засадами медіації у приватно-правових відносинах, які згадаються є можливість оскарження рішень медіації в судовому порядку та вимога щодо того, що домовленості, досягнуті за результатами медіації не повинні суперечити публічному порядку [13]. Рекомендація №R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах містить такі засади забезпечення захисту найкращих інтересів і добробуту дитини та конфіденційності [14].

Комплексний аналіз Рекомендації Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами дозволяє виділити наступні засади, що притаманні медіації в публічній сфері [15]:

- Верховенство права.
- Забезпечення прав сторін.
- Незалежність і неупередженість медіаторів.
- Рівність.
- Прозорість.
- Гарантування виконання рішень.

Можливість оскарження рішень медіації в судовому порядку.

У Рекомендації та Додатку до неї №R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах встановлені такі засади [16]:

- Добровільність.
- Конфіденційність.
- Право на правову допомогу учасників медіації.
- Справедливість.

Як висновок можна констатувати, що Рада Європи при проведенні медіації в публічних-правових справах особливо підкреслює основні засади процедури та вимагає застосування загально-правових вимог щодо інституту медіації.

Вітчизняний профільний закон регламентує проведення процедури медіації як в публіч-

них, так і в приватних правовідносинах. Так, стаття 3 визначає, що дія закону поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим) [12].

Необхідно врахувати універсальний характер цього закону, тому у ньому доцільно визначити загальні засади медіації, що притаманні як приватній так і публічній підсистемам. Більше того зближення і взаємопроникнення цих підсистем одна в одну та використання загальноправових принципів є необхідним для розуміння основи та єдності всієї правової системи України.

Зазначена єдність, водночас не виключає особливостей застосування загальноправових принципів у кожній сфері. Наприклад, існує приватно-правовий і публічно-правовий підхід до принципу рівності. Перший передбачає контрактну (контрагентну) модель рівноправ'я, яка заснована на ідеї рівності суб'єктів приватного права як учасників правочину, тоді як у публічному праві панує універсальна модель рівноправ'я – рівність перед третьою “силою” публічної влади. Якщо ж звернутися до принципу справедливості, то слід зазначити, що в основі лежить насамперед вирівнювальна справедливість (*justitia commutativa*). Для публічного права, що регулює головним чином відносини між окремими індивідами та суспільними утвореннями або між суспільними утвореннями, важлива також розподільна справедливість (*justitia distributiva*) та легальна справедливість (*justitia legalis*) [5, с. 14].

Висновки. У Законі України “Про медіацію” доцільно було б закріпити загальноправові принципи, що характеризують усю правову систему: верховенство права, рівність, справедливість, можливість оскарження рішень медіації в судовому порядку. Загальноправові принципи, з одного боку, відображають об'єктивні властивості права, що зумовлені закономірностями розвитку суспільства, а з іншого – втілюють суб'єктивне сприйняття всіма членами суспільства, їх моральні та правові погляди, відчуття, вимоги, які знаходять свій вираз у різноманітних правових вченнях, теоріях, напрямках праворозуміння [3, с. 88]. Нормативне закріплення принципів дозволить підкреслити особливості та наповненість медіації як соціального і правового інституту, так і процедури неюрисдикційного вирішення конфліктів.

Враховуючи особливості можливості застосування медіації в різних галузях права міжгалузевої та галузевої принципи, що функціонують у цих сферах будуть застосовуватись і до самої медіації.

Подальше дослідження піднятих у статті питань дозволить дослідити взаємозв'язок правового та соціального інституту медіації та процедури її проведення з усією правовою системою, а також окремими галузями права України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Дата оновлення: 30.11.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
2. Кармаза О. Медіація та переговори як альтернативні способи вирішення спорів. *Підприємництво, господарство і право*. №5. 2020. С. 13-17.
3. Притика Ю. Д. Зміст та класифікація принципів медіації. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 10. С. 86-92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2010_10_13.
4. Ali, S. F. (2018). *Court mediation reform: Efficiency, confidence and perceptions of Justice*. Edward Elgar Publishing. URL: <https://bit.ly/Courtmediationreform>
5. Погребняк С. П. Поділ права на публічне та приватне (загальнотеоретичні аспекти). *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Випуск 12. С. 3-17.
6. Бірюкова А. Г. Співвідношення приватного та публічного права: дуалістичний аспект. *Право і суспільство*. 2018. № 4. С. 76-80.
7. Майданик Р. *Право України: дуалізм і система* // Приватне право: науковий журнал: додаток до юридичного журналу «Право України» / Редакція журналу «Право України». Київ, 2013. № 1. С. 26-41.
8. Миколенко О. І. Поділ національного права на публічне і приватне право та його теоретичне і практичне значення. *Правова держава*. 2016. № 23. С. 58-64.
9. Дронів Б. М. Взаємовплив приватного і публічного права: сучасна континентально-європейська теорія і практика: Дис ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Борис Мирославович Дронів. Х., 2012. 192 с.
10. Зауваження Головного юридичного управління Верховної Ради України до проекту Закону України «Про медіацію» URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877
11. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. Дата оновлення: 16.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
12. Подковенко Т. Правове регулювання медіації у європейському праві [Текст] / Тетяна Подковенко, Наталія Фігун // Актуальні проблеми правознавства. 2019. Вип. 4. С. 22-29. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/38366>
13. Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2002_10_2002_09_18_1.pdf
14. Рекомендація №R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf
15. Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами - приватними особами. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf
16. Рекомендація №R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828#Text

REFERENCES

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, (2015) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text . [in Ukrainian]
2. Karmaza, O. (2020). *Mediatsiia ta perehovory yak alternatyvni sposoby vyrishennia sporiv*. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. №5. 2020. S. 13-17. [in Ukrainian]
3. Prytyka, Yu. D. (2010). *Zmist ta klasyfikatsiia pryntsyviv mediatsii*. *Biuletyn Ministerstva yustytzii Ukrainy*. 2010. № 10. S. 86-92. http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2010_10_13. [in Ukrainian]
4. Ali, S. F. (2018). *Court mediation reforms: Efficiency, confidence and perceptions of justice*. Edward Elgar Publishing. <https://bit.ly/Courtmediationreform>. [in English]
5. Pogrebnyak, S. P. (2006). *Podil prava na publichne ta pryvatne (zahalnoteoretychni aspekty)*. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia*. 2006. Vypusk 12. S. 3-17. [in Ukrainian]
6. Biryukova, A. G. (2018). *Spivvidnoshennia pryvatnoho ta publichnoho prava: dualistychnyi aspekt*. *Pravo i suspilstvo*. 2018. № 4. S. 76-80. [in Ukrainian]

7. Maidanik, R. (2013). Pravo Ukrainy: dualizm i systema // Pryvatne pravo: naukovyi zhurnal: dodatok do yurydychnoho zhurnalu «Pravo Ukrainy» / Redaktsiia zhurnalu «Pravo Ukrainy». Kyiv, 2013. № 1. S. 26-41. [in Ukrainian]
8. Mykolenko, O. I. (2016). Podil natsionalnogo prava na publichne i pryvatne pravo ta yoho teoretychne i praktychne znachennia. Pravova derzhava. 2016. № 23. S. 58-64. [in Ukrainian]
9. Droniv, B. M. (2012). Vzaiemovplyv pryvatnogo i publichnogo prava: suchasna kontynentalno-ievropeiska teoriia i praktyka: Dys ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Borys Myroslavovych Droniv. Kh., 2012. 192 s. [in Ukrainian]
10. Remarks of the Main Legal Department of the Verkhovna Rada of Ukraine to the draft Law of Ukraine "On Mediation" (2021). URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877. [in Ukrainian]
11. On Mediation (2021). Law of Ukraine as of November 16, 2021 No. 1875-IX. Update date: 16.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>. [in Ukrainian]
12. Podkovenko, T. (2019). Pravove rehuliuвання mediatsii u yevropeiskomu pravi [Tekst] / Tetiana Podkovenko, Nataliia Fihun // Aktualni problemy pravoznavstva. 2019. Vyp. 4. S. 22-29. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/38366>. [in Ukrainian]
13. Recommendation Rec (2002)10 of the Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters (2002). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2002_10_2002_09_18_1.pdf. [in Ukrainian]
14. Recommendation No. R (98) 1 of the Committee of Ministers to member states on family mediation (1998). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf. [in Ukrainian]
15. Recommendation Rec (2001) 9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties (2001). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf. [in Ukrainian]
16. Recommendation No. R (99) 19 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states of the Council that are interested in organizing mediation in criminal cases (1999). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828#Text. [in Ukrainian]

РОЗДІЛ III. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-3-03>

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ НОВОЇ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ПІСЛЯ НАПАДУ РФ НА УКРАЇНУ

Харитонов Р. Ф.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»
вул. Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-0378-8377
roman2012h@gmail.com*

Бабіч К. Ю.

*студентка IV курсу
факультету судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
вул. Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-3202-7465
babich.ksenii@onu.edu.ua*

Ключові слова: *система колективної безпеки, джерела міжнародного права, Організація Об'єднаних Націй, Ліга Націй, Рада Безпеки ООН, міжнародне співробітництво, забезпечення миру, механізми колективної безпеки, держава-агресор, міжнародна відповідальність.*

Дана стаття присвячена висвітленню однієї з надзвичайно актуальних проблем міжнародного права щодо питання створення нової системи колективної безпеки в Україні у зв'язку із виникненням сучасних обставин війни через напад РФ на Україну. У важкий для нашої країни час та воєнний стан, повстають нові проблеми й питання, вирішення яких потребує крім існуючого права, адаптації законодавства, створення нових законопроектів, реагування уповноважених осіб та в цілому аналізування міжнародного права і стандартів. Наразі стає зрозумілим, що сучасні механізми міжнародного права є недостатніми щодо підтримки безпеки в нашій країні та для збереження миру в усьому світі. Кожен новий випадок війни чи нападу, потребує нового підходу для збереження безпеки. Україна є унікальною й сильною країною, завдяки своєму народу. Але окрім по-справжньому сильного духу, нам потрібно не тільки відтворити систему колективної безпеки, а й проаналізувати як ми можемо її покращити та які є перспективи для створення нової системи. Колективна безпека - це система певних закріплених норм міжнародного права, які містяться у Статуті ООН. Ці норми регулюють порядок колективного прийняття на державному рівні рішень, які пов'язані зі застосуванням сили з метою підтримання або відновлення міжнародного миру та безпеки. Даний термін, «колективна безпека», було запроваджено ще у практиці міжнародних відносин 1922 року, у рамках Ліги Націй. У самому загальному плані суть колективної безпеки полягає у тому, що при відбутті збройного нападу (агресії) однієї держави на іншу державу усі інші держави мають захистити державу-жертву агресії, прийти їй на допомогу. Найголовнішою ідеєю колективної безпеки є постійне підтримання балансу сил, який полягає власне у цьому перешкоджанні

всіма країнами-членами міжнародного співтовариства збройної агресії з боку будь-якого члена спільноти. Країни, які є учасниками колективної безпеки, зобов'язані безумовно прийняти існуючий статус-кво та відмовитися від застосування сили в яких завгодно цілях, окрім як для захисту власної території.

PROSPECTS FOR THE CREATION OF A NEW SYSTEM OF COLLECTIVE SECURITY AFTER THE ATTACK OF RUSSIA ON UKRAINE

Kharytonov R. F.

*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of International and European Law
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska Doroha str., 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0378-8377
roman2012h@gmail.com*

Babich K. Y.

*4th Year Student
Faculty of Judicial and International Law
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska Doroha str., 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3202-7465
babich.ksenii@onua.edu.ua*

Key words: *collective security system, sources of international law, United Nations, League of Nations, UN Security Council, international cooperation, peacekeeping, mechanisms of collective security, aggressor state, international responsibility.*

This article is devoted to highlighting one of the extremely urgent problems of the international law regarding the creation of a new system of collective security in Ukraine in connection with the emergence of modern circumstances of war due to the attack of the Russian Federation on Ukraine. In a difficult time for Ukraine and a state of war, new problems and issues arise, the solution of which requires, in addition to the existing law, the adaptation of legislation, the creation of new draft laws, the response of authorized persons and, in general, the analysis of international law and standards. Currently, it is becoming clear that the modern mechanisms of international law are not sufficient enough to maintain security in Ukraine and to preserve peace in the whole world. Historically, each new case of the war or attack requires a new approach to maintaining security. Ukraine is a unique and strong country thanks to its people. But in addition to a truly strong spirit, we need not only to recreate the system of collective security.

The purpose of this article is to analyze how the collective security system could be improved and what are the prospects for creating a new collective security system. Collective security is a system of certain established norms of international law contained in the UN Charter. These norms regulate the procedure for collective decision-making at the state level, which is related to the use of force for the purpose of maintaining or restoring international peace and security. This term, "collective security", was introduced in the practice of international relations in 1922, within the framework of the League of Nations. In the most general sense, the essence of collective security is that in the event of an armed attack (aggression) by one state against another state, all other states must protect the state-victim of aggression, come to its aid. The most important idea of collective security is the constant maintenance

of the balance of forces, which consists precisely in this prevention by all member countries of the international community of armed aggression by any member of the community. Countries participating in collective security are obliged to unconditionally accept the existing status quo and refuse to use force for any purpose, except for the protection of their own territory.

Вступ. Проблема колективної безпеки – це основні проблемні питання а сфері захисту і безпеки світу. Вони пов’язані з новим викликом для сучасної доктрини міжнародного права. Завдяки останнім дослідженням та аналізу сучасних наукових публікацій, а також думок експертів, ми бачимо гостру необхідність у реформуванні існуючих принципів, завдань та цілей у таких організаціях як ООН, ОБСЄ тощо. Завдання даної статті полягає в історичному аналізі поняття “колективна безпека”, розгляді універсальних та регіональних рівнів даної проблеми, а також міркування щодо можливих вирішень питання перспективи розвитку нової системи колективної безпеки.

Виклад основного матеріалу. В сучасній практиці міжнародного права, до початку воєнних дій в Україні, Організація Об’єднаних Націй завжди займала особливе місце у вирішенні питань про співпрацю держав щодо забезпечення та підтримання міжнародного миру та безпеки. ООН є організацією універсальної системи колективної безпеки. Дана організація уповноважена "приймати ефективні колективні заходи для запобігання та усунення загрози миру і придушення актів агресії або інших порушень миру і проводити мирними засобами, у згоді з принципами справедливості і міжнародного права, залагоджування або дозвол міжнародних суперечок або ситуацій, які можуть призвести до порушення миру"[1; п.1 Ст.1].

Сьогодні повстає питання про необхідність створення нової та більш ефективної системи колективної безпеки, адже, на прикладі війни, яка наразі відбувається в Україні, ми бачимо що ООН продемонструвала певну неспроможність захистити своїх держав-членів від агресії з боку інших членів цієї організації. Щоб відповісти на питання чи можливо збудувати нову систему колективної безпеки, потрібно спочатку проаналізувати поняття та історичний аспект колективної безпеки, розглянути універсальний та регіональний рівні, недоліки, які існують у нинішній системі, а також відповісти на питання стосовно того, які політичні і правові механізми можуть забезпечити колективну безпеку співтовариства держав.

Механізми колективної безпеки, які нам відомі – це Вестфальська система, яка стала першою європейською системою держав і Вестфальський мир (1648р.), основою якого став принцип

поваги до суверенітету та система балансу сил в міжнародній системі. Дана система балансу сил розглядалася як запобіжник агресивним війнам. Нажаль, це не завжди спрацьовувало, хоча, як вважають деякі історики та теоретики міжнародних відносин, ця система попереджувати війни між великими державами впродовж певного періоду європейської історії. Зрештою дана політика балансу сил виявилася нездатною попередити Першу світову війну. За результатами Першої світової війни людство вперше зробило спробу створити систему колективної безпеки у вигляді такої міжнародної організації як Ліга Націй[2]. Як зазначав великий юрист міжнародник Ганс Кельзен, «ідея універсальної міжнародної організації для колективної безпеки спрямована проти політики альянсів взагалі і так званого балансу сил зокрема»[3; Ст.474]. Проте за історичними фактами ми бачимо, що Ліга Націй не змогла попередити Другу світову війну. Тому відбулася друга спроба створення універсальної міжнародної організації, на яку було покладено аналогічне завдання з підтримання міжнародного миру та безпеки - ООН.

Колективна безпека, як система заходів, які спрямовані на підтримку міжнародного миру може здійснюватися на регіональній та універсальній основах. В сучасній практиці це відбувається в рамках ООН, НАТО, ОБСЄ та інших міжнародних організацій. Система колективної безпеки засновується на регіональних підсистемах, адже це допомагає приділяти увагу питанням спільності територій, характеру загроз, інфраструктури, угруповань військ та інших умов і складників. Для підвищення ефективності загальної системи колективної безпеки, вона повинна базуватися на регіональних системах та враховувати характер викликів і загроз певних територій.

Сьогодні в сфері колективної безпеки є певні організації і органи, з якими щільно співпрацює Україна. З 30 січня 1992 року Україна є учасницею Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). ОБСЄ є найбільшою регіональною організацією, яка об’єднує 57 держав Європи, Центральної Азії та Північної Америки для розвитку політичного діалогу та співробітництва у сфері безпеки в усіх її вимірах – військово-політичному, економіко-довкільному та людському[4]. Україна здійснювала Головування в ОБСЄ у 2013 році.

Нашим найголовнішим фокусом було призначення уваги щодо питання врегулювання «заможених» конфліктів, таких як є в Придністров'ї (Молдова), Абхазії та Південній Осетії (Грузія), Нагірному Карабасі (Азербайджан), а також приділення особливої уваги протидії транснаціональним загрозам та інше. Пріоритети діяльності України в ОБСЄ є різними та важливими не тільки для нашої держави. Найголовніші – це визнання міжнародною спільнотою фактів порушення РФ основоположних принципів та зобов'язань в рамках ОБСЄ внаслідок широкомасштабної збройної агресії проти України. Також потрібно виокремити факт забезпечення підтримки з боку ОБСЄ та держав-учасниць діяльності України із захисту суверенітету та територіальної цілісності, впровадження необхідних реформ. У контексті залучення експертного потенціалу ОБСЄ шляхом розширення проєктів практичної допомоги в реалізації програми внутрішніх реформ Україна виступає, зокрема, за збалансування трьох вимірів діяльності ОБСЄ, удосконалення роботи польових операцій та миротворчої діяльності ОБСЄ, забезпечення дотримання принципу географічної рівності у кадровій політиці[4].

Ми також спостерігаємо зростаючий інтерес до питань безпеки та оборони в Європі. Значний вплив війни в Україні відбувається на європейську оборонну політику, а точніше, її вплив на прагнення ЄС зміцнити свою автономію у сфері безпеки та оборони. Події в Україні стали політичним тривожним сигналом для НАТО та підкреслили центральну роль, яку відіграють США в європейській безпеці, як з точки зору їх політичного та дипломатичного лідерства, так і з точки зору їх оперативної підтримки українських сил[5].

Враховуючи «нормативну», «пацифістську» та «багатосторонню» культуру, яка характеризує розвиток ЄС та його зовнішню політику, ще належить побачити, наскільки ЄС готовий протистояти світу, де домінує міждержавне суперництво, не кажучи вже про переконування основних повноваження. Це підводить нас до одного з обмежень спільної політики безпеки та оборони ЄС, орієнтованої насамперед на операції з врегулювання криз низької та середньої інтенсивності за кордоном і транснаціональні виклики, замість власного захисту (або переконування)[6].

Відповідь Європейської комісії на вимоги безпеки та оборони, висловлені державами-членами на зустрічі у Версалі в березні 2022 року, включає стимули для спільних закупівель озброєнь і прокладає шлях для подальшого спільного програмування. Це перший важливий крок до необхідної переорієнтації оборонної політики ЄС з управління кризою на переконування та територіальну оборону. Як відповідь ЄС на війну в Україні він

визначає низку конкретних можливостей територіальної оборони, включаючи протиповітряну та протиракетну оборону [7]. Однак ця ініціатива має бути доповнена ширшим обдумуванням внеску ЄС у стримування та оборону на стратегічно-концептуальному (стратегічний компас), розвитку можливостей (Постійне структуроване співробітництво) та технологічному (Європейський оборонний фонд) рівнях.

Ця переорієнтація на традиційну оборону та переконування від великих держав значно підвищить додану цінність ЄС у тому, що багато держав-членів вважають головним питанням безпеки. Однак для цього знадобиться набагато глибший і постійний інституційний зв'язок між ЄС і НАТО, що дозволить узгодити пріоритети ЄС щодо промисловості, розвитку потенціалу та закупівель озброєнь з оперативними потребами НАТО (як зазначено в процесі оборонного планування), що також вимагатиме більшої інтеграції між ЄС і НАТО на політико-стратегічному та стратегічно-військовому рівнях.

Розглянувши різні аспекти ми повертаємось до найголовнішого питання, яке висвітлює дана стаття: чому сучасна система колективної безпеки, а саме ООН, не може виконувати свої функції стовідсотково і чому Організація Об'єднаних Націй не змогла забезпечити мир та захистити Україну від нападу РФ? Відповідаючи на цей виклик сучасного міжнародного права, по-перше звернемося до «право вето»[8; Ст.9-52]. «Право вето» – це право яким володіють п'ять постійних членів Ради Безпеки ООН (Франція, Велика Британія, Китай, США і Росія) і воно дає можливість заблокувати одним із постійних членів Ради Безпеки ООН обов'язкового рішення Ради Безпеки стосовно примусових дій, спрямованих на попередження та припинення акту агресії незалежно від рівня підтримки, якою користується цей проєкт[9]. Вето вважається накладеним, якщо який-небудь з постійних членів подає голос «проти» тієї чи іншої резолюції. Так Росія "зловживає" своїм правом вето, щоб захищати свої незаконні дії. Цей дозвіл для Росії не дає ООН можливості виконувати свою головну місію згідно зі статуту ООН, а саме — підтримання міжнародного миру та безпеки. Фактично РФ заблокувала можливість ухвалення Радбезом резолюції, яка б могла зупинити російську агресію проти України. Це можна назвати парадоксом діяльності ООН, адже для участі в ухваленні рішення щодо санкцій проти держави-агресора на захист держави-жертви агресії може приймати сама держава-агресор.

Саме тому повстає виклик – створити нову систему колективної безпеки, яка могла б усунути цей суттєвий недолік. На міжнародному рівні існує декілька варіантів щодо вирішення

даної проблеми. Наприклад, надати більше юрисдикції Міжнародному Суду ООН щодо міжнародного злочину – агресії. Це додасть додаткової відповідальності Міжнародному Суду ООН, проте зможе забезпечити певну незалежність прийняття рішень та стане новим поштовхом розвитку. У такому випадку рішення Міжнародного Суду ООН з питання агресії повинні будуть бути обов'язковими не тільки для держав-сторін спору, але й також для всіх держав світу та для Ради Безпеки ООН. З цього випливає наступне рішення – між Радою Безпеки ООН та Міжнародним Судом ООН повинна бути чітко-зазначена і ефективна співпраця і координація дій. До того ж, потенційні злочинці повинні чітко усвідомлювали що за здійснення своїх злочинів вони будуть неминуче покарані.

Усе це можна зробити як на базі ООН, так шляхом створення нової міжнародної організації. Якщо це буде відбуватись на базі ООН, тоді це буде витребувати повного перегляду системи та реформування функцій і структур ООН та Ради Безпеки і Генеральної Асамблеї. Наприклад, членство в Раді Безпеки треба бути значно розширити, а резолюції Генеральної Асамблеї ООН можуть набути юридично обов'язкового характеру[10].

Висновок. Отже, підсумовуючи усе вище сказане, можна зробити висновок, що сучасна система колективної безпеки дійсно потребує реформування. Прагнення до змін в цьому напрямку є важ-

ливим, адже це і є найголовнішою ідеєю та метою сучасної доктрини міжнародного права, органів і міжнародних організацій, найголовнішим завданням яких є безпека, запровадження миру, запобігання військовим і збройним конфліктам. Від цього залежить майбутнє наших маленьких громадян та людства в цілому. Україна ж на сьогоднішній день є унікальною країною, адже сама долає такі труднощі, які, можливо, не кожна європейська країна могла б подолати. Україна самостійно воює, намагаючись зберегти свій суверенітет та самостійно дає відсіч Росії. Тому саме Україна, завдяки своєму досвіду, може виступити країною-ініціатором, яка у найближчому майбутньому повинна запропонувати запровадити нову систему колективної безпеки для Європи та світу, яка б гарантувала захист від інших країн-агресорів.

Найважливіше завдання держав в сучасні часи - розуміти, що ніякі міркування політичного, економічного, військового чи іншого характеру не можуть служити виправданням агресії. Агресивна війна - це злочин проти міжнародного миру. Агресія спричиняє міжнародну відповідальність. Ніяке територіальне придбання або особлива вигода, отримані в результаті агресії, не є і не можуть бути визнані законними[6]. І тим паче держава-агресор не повинна брати участь у процесі встановлення факту агресії та у прийнятті рішень стосовно визначення санкцій та заходів проти агресора, як це існує зараз в Організації Об'єднаних Націй.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статут ООН (п.1 Ст.1) <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text>
2. League of Nations, Geneva: <https://www.ungeneva.org/en/library-archives/league-of-nations>
3. Коваль Д. О. Міжнародно-правові ідеї Ганса Кельзена та сучасні політико-правові процеси в Україні - філософія права і загальна теорія права No 1–2/2014 – 474 с.
4. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) : Міністерство закордонних справ в Україні. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobitnictva-v-yevropi>
5. Luis Simón (2022), 'The Madrid Strategic Concept and the future of NATO', NATO Review, 2/VI/2022; and Félix Arteaga & Luis Simón (2022), 'El concepto estratégico de Madrid: una (auto)evaluación de los resultados', ARI, Real Instituto Elcano, 7/VII/2022.
6. Jolyon Howorth (2007), *Security and Defence Policy in the European Union*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.
7. European Commission (2022), 'EU steps up action to strengthen EU defence capabilities, industrial and technological base: towards an EU framework for joint defence procurement', 18/V/2022.
8. The Veto : UN Security Council Working Methods : Security Council Report. www.securitycouncilreport.org
9. Cambridge University Press Existing Legal Limits to Security Council Veto Power in the Face of Atrocity Crimes 2020, pp. 9 – 52.
10. Мережко О.О. "Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права" / Олександр Мережко. К.: Юстиніан, 2010.

REFERENCES

1. UN Charter (paragraph 1 of Article 1) <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text>
2. League of Nations, Geneva: <https://www.ungeneva.org/en/library-archives/league-of-nations>
3. Koval D.O. (2014) Mizhnarodno-pravovi ideii Gansa Kelsena ta suchasni polityko-pravovi procesy v Ukraine [International legal ideas of Hans Kelsen and modern political and legal processes in Ukraine]. Philosophy of law and general theory of law vol.2 no.1 pp. 474.

4. Orhanizatsiia z bezpeky i spivrobitnytstva v Yevropi (OBSIe). (2022). Ministerstvo zakordonnykh sprav v Ukraini [Ministry of Foreign Affairs of Ukraine]. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobitnictva-v-yevropi>
5. Luis Simón (2022), 'The Madrid Strategic Concept and the future of NATO', NATO Review, 2/VI/2022; and Félix Arteaga & Luis Simón (2022), 'El concepto estratégico de Madrid: una (auto)evaluación de los resultados', ARI, Real Instituto Elcano, 7/VII/2022.
6. Jolyon Howorth (2007), *Security and Defence Policy in the European Union*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.
7. European Commission (2022), 'EU steps up action to strengthen EU defence capabilities, industrial and technological base: towards an EU framework for joint defence procurement', 18/V/2022.
8. The Veto : UN Security Council Working Methods : Security Council Report. www.securitycouncilreport.org
9. Cambridge University Press Existing Legal Limits to Security Council Veto Power in the Face of Atrocity Crimes 2020, pp. 9 – 52.
10. Merezhko O.O. (2010). Problemy teorii mizhnarodnogo publichnogo ta pryvatnogo prava [Problems of the theory of international public and private law]. K.: Yustinnian. (in Ukrainian)

НОТАТКИ

Науковий журнал

Ампаро

№ 3, 2022

Комп'ютерна верстка – А.О. Марєєва
Коректура – В.В. Ізак

Підписано до друку: 30.11.2022.
Формат 60х84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 3,02.
Замов. № 0123/005. Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.